

Trisaghionul

După înălțarea Bisericii în cer, exprimată simbolic de ritualul Intrării mici, oamenii și îngerii se unesc în slăvirea sfințeniei lui Dumnezeu prin intonarea cântării întreit sfinte cunoscută sub numele de trisaghion: „*Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi!*”.

Trisaghionul este un imn procesional apărut în secolul al V-lea

Imnului trisaghion este anterior sinodului al IV-lea ecumenic (451) când a fost cântat de către sinodali dar nu avem date sigure cu privire la originea lui. Unii teologi explică originea textului trisaghionului prin combinarea de către Biserică a imnului îngeresc: „*Sfânt, Sfânt, Sfânt*” (Isaia 6, 3; Apocalipsă 4, 8) cu versetul 2 al psalmului 41: „*Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul cel viu*” (în textul liturgic „*Dumnezeul cel tare, cel viu*”).

Alți autori consemnează tradiția conform căreia trisaghionul a fost revelat în mod minunat unui copil în timpul patriarhului Proclu al Constantinopolului (434-436). Potrivit acestei tradiții un cutremur a îngrozit populația Constantinopolului determinându-i să iasă în procesiune în frunte cu patriarhul și împăratul. Un copil a fost atunci răpit în cer unde a auzit imnul trisaghion intonat de îngeri. Învățând mulțimea să cânte acest imn, cutremurul s-a potolit.

Până astăzi trisaghionul este folosit ca un imn ce însoțește procesiunile, în special cele prin care se invocă mila lui Dumnezeu pentru îndepărtarea catastrofelor și restabilirea echilibrului cosmic. Sinodul Trulan preconizează cântarea trisaghionului în vremea schimbărilor cosmice. Această folosire a trisaghionului se întemeiază pe credința în conținutul tainic și puternic al numelui lui Dumnezeu care determină liniștirea elementelor în conflict și restabilirea ordinii cosmosului.

Din a doua jumătate a secolului al V-lea trisaghionul marchează începutul Liturghiei

Apărând doar în secolul al V-lea, imnul nu a făcut parte întotdeauna din Liturghie. Utilizarea sa procesională a dus la cântarea trisaghionului și în timpul procesiunilor care se făceau în zilele de sărbătoare spre biserică ce purta hramul respectiv și în care se slujea Sfânta Liturghie. Ulterior s-a generalizat folosirea acestui imn și în duminici și în zilele care nu aveau procesiuni astfel încât, spre sfârșitul secolului al V-lea, cântarea trisaghionului marca practic începutul Liturghiei devenind o parte a acesteia.

La sărbătorile mari în care, înainte de Sfânta Liturghie, avea loc botezul catehumenilor și venirea procesională a acestora în biserică intonându-se „*Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat. Alilulia!*” această cântare înlocuiește până astăzi trisaghionul. La fel la sărbătorile Sfintei Cruci când, înainte de Liturghie, se făceau procesiuni cu Sfânta Cruce cântându-se: „*Crucii Tale ne închinăm Stăpâne și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o slăvim!*”.

Rugăciunea trisaghionului este o pregătire pentru cântarea acestui imn

Înainte de secolul al VIII-lea cântarea trisaghionului începe să fie precedată de rostirea cu voce tare a unei rugăciuni numită a trisaghionului, diferită pentru Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur și pentru Liturghia Sfântului Vasile cel Mare. Din secolul al X-lea se va generaliza utilizarea la ambele Liturghii a rugăciunii specifice inițial Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare. Rostirea în taină a acestei rugăciuni după secolul al XII-lea a dus la separarea ei de ecfonis și mutarea ei în timpul cântării trisaghionului. Dar logica desfășurării Liturghiei, conținutul rugăciunii și studiul istoric ne arată că locul ei firesc este înainte de cântare, așa cum s-a păstrat la slavi până astăzi.

Rugăciunea trisaghionului este rostită de către protos (întâi stătător) în numele întregii adunări liturgice (clerici și credincioși) pentru a fi învredniciți a aduce, împreună cu îngerii, cântarea întreit sfântă: „**Dumnezeule cel sfânt, Care întru sfinți Te odihnești,**”

Rugăciunea începe cu afirmarea sfințeniei lui Dumnezeu ca argument pentru cântarea întreit sfântă. Dumnezeu este sfânt adică este cu totul altceva, transcendent tuturor categoriilor lumii, „*das ganz Andere*”. Sfințenia reprezintă misterul lui Dumnezeu prin excelență, e profund apofatică dar, în același timp, profund trăită. În simțirea și înțelegerea ei se poate înainta la infinit dar cere din partea făpturilor tot mai multă curăție. Dumnezeu se odihnește întru sfinți datorită efortului lor de curățire responsabilă și de statornicire în fața prezenței Lui. Odihnindu-Se întru ei îi face părtași de cea mai proprie însușire a lui, de sfințenie, sălășluindu-Se cu sfințenia Sa în ei astfel încât sufletele lor ajung să „*strălucească*” de prezența dumnezeiască (Sfântul Isaac Sirul).

„**Cel ce cu glas întreit sfânt ești lăudat de serafimi și slăvit de heruvimi și de toată puterea cerească închinat;**” — Revelația dumnezeiască (Isaia 6, 3; Apocalipsă 4, 8) ne învață că puterile îngerești îl laudă, îl slăvesc și I se închină lui Dumnezeu cutremurându-se de sfințenia Lui. Acestor puteri îngerești vrem să ne alăturăm și noi conștienți de nevrednicia noastră dar nădăjduind în bunătatea lui Dumnezeu.

„**Cel ce dintru neființă întru ființă ai adus toate, Care ai zidit pe om după chipul și asemănarea Ta și cu tot harul Tău l-ai împodobit; Cel ce dai înțelepciune și pricepere celui ce cere și nu treci cu vederea pe cel ce greșește ci pui pocăința spre mântuire;**” — În fața sfințeniei lui Dumnezeu, lăudată de puterile cerești, ne aducem aminte că îngerii, oamenii și întreaga făptură au fost create de Dumnezeu din nimic, au fost aduse „*dintru neființă întru ființă*”. Dar omul, ca o cunună a creației a fost zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facere 1, 26-27) și împodobit cu tot harul (Facere 2, 7). Omul a căzut dar Dumnezeu nu l-a lepădat ci îi dă înțelepciune și pricepere și pocăința spre mântuire cu condiția să dorească aceasta și să o ceară. Adevărata înțelepciune este așadar o harismă, un dar dumnezeiesc care presupune angajarea în lupta duhovnicească prin împlinirea poruncilor lui Hristos și prin pocăința de greșeale.

„**Care ne-ai învrednicit pe noi, smeriții și nevrednicii robii Tăi, și în ceasul acesta a sta înaintea sfântului Tău jertfelnic și a-Ți aduce datorita închinare și preaslăvire;**” — Adunarea liturgică, clerici și credincioși, a intrat în cer și se află înaintea „*slavei sfântului jertfelnic*” al lui Dumnezeu. Avem conștiința nevredniciei noastre dar și a datoriei de a aduce închinare și preaslăvire prin intonarea cântării întreit sfinte.

„**Însuși Stăpâne, primește și din gurile noastre ale păcătoșilor, întreit sfânta cântare și ne cercetează pe noi întru bunătatea Ta. Iartă-ne nouă toată greșeala cea de voie și cea fără de voie; sfințește sufletele și trupurile noastre și ne dă nouă să slujim Ție cu cuvioșie în toate zilele vieții noastre.**” — Slujirea cu cuvioșie și cântarea trisaghionului împreună cu îngerii presupune sfințirea sufletelor și a trupurilor noastre, adică curățirea de toate păcatele și umplerea de sfințenia dumnezeiască astfel încât Dumnezeu să odihnească și întru noi. Dar acest lucru nu este posibil numai cu puterile noastre, de aceea apelăm la bunătatea lui Dumnezeu.

„**Pentru rugăciunile Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor sfinților care din veac au bineplăcut Ție.**” — Îi aducem rugători pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și pe toți sfinții pentru că în faptul sfințeniei lor avem dovada că rugăciunea noastră pentru sfințire nu este fără speranță de împlinire.

„Că sfânt ești Dumnezeu nostru și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.” — Rugăciunea se încheie cu reafirmarea sfințeniei lui Dumnezeu ca argument suprem pentru slăvirea Lui și intonarea cântării întreit sfinte.

Trisaghionul exprimă uimirea sufletului în fața sfințeniei lui Dumnezeu

După ecfonis adunarea liturgică începe cântarea trisaghionului. Acest imn este alcătuit, în original, dintr-o aclamație și o rugăciune. Traducerea literală este: „*Sfânt (este) Dumnezeu, Sfânt Tare, Sfânt fără de moarte - miluiește-ne pe noi!*”

El exprimă uimirea sufletului în fața sfințeniei lui Dumnezeu și credința că numai pentru că este sfânt Dumnezeu poate milui. Slujirea divină ne descoperă sfințenia lui Dumnezeu fără să ne explice ce este. În sfințenie ni se revelează concentrat toate însușirile dumnezeiești. Ea e misterul luminos și activ al prezenței divine. În ea e concentrat tot ce deosebește pe Dumnezeu de lume. Am intrat în cer și experiența prezenței lui Dumnezeu a devenit acum foarte prezentă. „*Uluit de vederea orbitoare a cerului și a pământului, sufletul este ca și depășit de această supraabundență și se dăruiește în întregime, devine jertfă curată, nu poate decât să facă să țâșnească imnul treimic*”.

Ortodoxia a atribuit întotdeauna un sens treimic trisaghionului mărturisind astfel că sfințenia își are izvorul în faptul că Dumnezeu este treime de persoane: Tatăl - izvorul sfințeniei, Fiul - biruitorul morții (tare), Duhul Sfânt - dătătorul de viață (fără de moarte).

Exclamația „**Puternic**” a diaconului în timpul cântării este o atenționare spre mărirea atenției și, în același timp, un îndemn spre răsunarea deplină a imnului.

Icoana sfințeniei și iubirii lui Dumnezeu

La Liturgia arhierescă binecuvântarea poporului cu tricherul (simbol al Sfintei Treimi) și dicherul (simbol al celor două firi ale Mântuitorului) scoate în evidență negrăita sfințenie dumnezeiască și iubirea față de oameni concretizată în întruparea Fiului lui Dumnezeu: — „*Doamne, Doamne, caută din cer și vezi și cercetează via (lumea) aceasta, pe care a zidit-o dreapta Ta, și o desăvârșește pe ea!*” Este o rugăciune ca via (lumea) însuflețită de Dumnezeu prin creație și ridicată la starea de Biserică să fie dusă la desăvârșire adică la sfințenie.